

РЕЦЕНЗІЇ

Науковий портрет Адольфа Бека – фундатора львівської наукової школи фізіологів (до 150-річчя від дня народження): біобібліографічний покажчик / уклад. С. В. Васільєва, О. М. Кріль, М. С. Надрага, О. С. Заячківська, М. Р. Гжегоцький ; наук. ред. М. С. Надрага ; Львів. нац. мед. ун-т ім. Данила Галицького, Наук. бібліотека. – Львів, 2013. – 66 с.

Інформаційно-бібліографічний відділ Наукової бібліотеки ЛНМУ імені Данила Галицького у тісній співпраці з кафедрами університету з 2013 р. розпочав роботу укладання бібліографічних покажчиків з метою сприяння популяризації медичної науки та розкриття творчого та наукового доробку видатних вчених університету в історії вітчизняної та зарубіжної медицини, а також вшануванню пам'яті цікавих особистостей, що творять славу львівській науці. Прикладом такої праці став цінний, багатоаспектний, насичений бібліографічним матеріалом науковий доробок про фундатора львівської наукової школи фізіологів професора, організатора (1895 р.) та керівника кафедри фізіології, декана ме-

Владислав Шимонович – визначний львівський гістолог, керівник кафедри гістології та ембріології Львівського університету (1897-1937) : бібліографічний покажчик / укладачі М.С.Надрага, С.В.Васільєва, О.М.Кріль ; науковий редактор О.Д. Луцик; Львів. Нац. мед. Ун-т імені Данила Галицького, Наукова бібліотека, Кафедра гістології, цитології та ембріології. – Львів, 2016. – 62 с.

дичного факультету, ректора (1913-1915 рр) Львівського університету Адольфа Бека, що готувався у ювілей святкування 150-річчя з дня народження відомого вченого, трічі номінованого на Нобелівську премію, співавтора розробки методу електроенцефалографії та співавтора широковідомого підручника "Фізіологія людини", який використовували майбутні лікарі в міжвоєнний період у Польщі.

Покажчик включає науковий доробок Адольфа Бека, що охоплює період з 1888 по 1935 рр., та праці, опубліковані після його смерті, рецензії, бібліографічні дані та спомини про науковця, окремим розділом представлена науково-викладацька діяльність професора.

При підготовці даного видання використовувалися архівні й музейні документи та матеріали з бібліотек кафедри нормальної фізіології ЛНМУ імені Данила Галицького, кафедри фізіології Ягеллонського університету, відділу спеціальних колекцій Варшавської центральної медичної бібліотеки, колекції документів Mary Agnes Burniston Brazier відділу історії та спеціальних колекцій бібліотеки Каліфорнійського університету Лос-Анджелеса, фондів Наукової бібліотеки ЛНУ імені І. Франка та Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника.

Цьогоріч серія бібліографічних покажчиків, започаткована колективом наукової бібліотеки Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, поповнилась ще одним виданням – побачила світ книга, присвячена науковому спадку львівського вченого із світовим іменем, автора одного з кращих європейських підручників з гістології, засновника, професора і керівника кафедри гістології та ембріології, декана медичного факультету Львівського університету Владислава Шимоновича. Видання, присвячене 120-річчю кафедри гістології та ембріології Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, репрезентує матеріали, які відображають життєвий та творчий шлях вченого.

Укладений на високому професійному рівні, покажчик є результатом великої і копіткої праці колективу укладачів – М.С.Надраги, С.В.Васильєвої та О.М.Кріль, а також наукового редактора завідувача кафедри гістології, цитології та ембріології ЛНМУ імені Данила Галицького професора О.Д.Луцика.

Укладачами ретельно зібрано та ґрунтовно досліджено не лише праці, що належать перу Владислава Шимоновича, але й величезний пласт видань, що включає рецензій на публікації вченого, архівні матеріали.

Наукові праці професора Шимоновича, репрезентовані у покажчику, охоплюють період з 1891 до 1938 рр. Окремими розділами подано літературу та електронні ресурси довідкових джерел. Усі матеріали в покажчику розташовані в хронологічному порядку, а в межах років – у алфавітному.

Особливе місце серед праць професора В. Шимоновича належить опублікованому впер-

ше в 1901 році підручнику з гістології та мікроскопічної анатомії тіла людини включно з гістологічною технікою. Упродовж наступних 30 років цей підручник витримав п'ять перевидань німецькою мовою, двічі був опублікований польською мовою, перекладений та перевиданий у США англійською мовою, що свідчить про загальноєвропейське і світове визнання та авторитет львівського вченого.

Книга містить дані не лише про наукові здобутки вченого. З поданого в книзі життєпису довідуємось, що попри вагомий науковий спадок, творчий доробок Владислава Шимоновича не обмежується переліком його наукових та навчальних публікацій. Його перу належить низка науково-популярних видань, а також цікавих описів подорожей. Вчений був знавцем і поціновувачем творів мистецтва, вміло поєднував плідну наукову працю з лікарською діяльністю: упродовж багатьох років він практикував як лікар-отоларинголог на гірському курорті в Криницях Гурських.

Дуже інформативним і цікавим є доповнення видання фотогалерею, що містить архівні світлини, відбитки титульних сторінок праць вченого, унікальні зразки подання ілюстративного матеріалу в підручниках та статтях.

Сьогодні на пошану видатного вченого на кафедрі гістології та ембріології ЛНМУ імені Данила Галицького встановлено меморіальну дошку, а у кабінеті професора створено меморіальну бібліотеку-музей Владислава Шимоновича з колекцією його книг, публікацій, мікроскопів та інших артефактів того часу.

Видання, призначені для науковців, студентів, лікарів, відображають науковий та життєвий спадок Адольфа Бека і Владислава Шимоновича, дають змогу сучасному читачеві отримати різнобічне уявлення про ці непересічні особистості львівської медицини.

Зор'яна Масна,

Професор і завідувач кафедри топографічної анатомії та оперативної хірургії, заступник голови Лікарської комісії НТШ

Стаття надійшла 27.10.2016

Після допрацювання 12.11.2016

Прийнята до друку 16.11.2016

РЕЦЕНЗІЯ
на книгу А.В. Магльованого і В.С. Гри-
новаця «Професор Володимир
Анатолійович Монастирський – від-
омий український вчений
в галузі біології та медицини»

У 2016 році опубліковано книгу проректора університету професора А.В.Магльованого і доцента В.С.Гриновця із серії «Відомі професори Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького» про видатного українського вченого в галузі біології та медицини професора Володимира Монастирського.

У першому розділі книги – «Крізь терни до вершин науки» дуже коротко викладено важкий, а іноді і тернистий життєвий та творчий шлях простого сільського хлопця, який без будь-якої підтримки чи допомоги не тільки здобув вищу освіту, ступінь кандидата і доктора наук та звання професора, але досягнув вершин науки, зробивши низку серйозних наукових відкриттів. А відомо, що відкриття, тобто встановлення об'єктивно існуючих, але раніше невідомих

закономірностей, властивостей чи явищ матеріального світу, є найвищим науковим досягненням.

У другому, найбільшому розділі цієї книги – «Наукові здобутки професора Монастирського» показано, що він понад тридцять років в досліджах на тваринах, спочатку сам в плані своєї кандидатської та докторської дисертацій, а потім спільно з колективом своїх наукових співробітників вже у плані виконання під його керівництвом низки великих комплексних планових наукових робіт, вивчав фізіологічну, патогенетичну і саногенетичну роль двох ферментних систем – коагуляційної (системи тромбіну) і фібринолітичної (системи плазміну). В результаті отриманий величезний фактичний матеріал, який був використаний для написання 29 кандидатських і 3 докторських дисертацій та 7 звітів про виконання планових наукових робіт.

Проте найбільш плідний період творчого життя Володимира Анатолійовича почався після його виходу у 1994 року на пенсію. Маючи достатньо вільного часу, він ґрунтовно проаналізував усі одержані ним наукові дані у поєднанні з низкою даних літератури і отримав результати, які перевершили усі його найсміливіші сподівання – він зробив низку наукових відкриттів та обґрунтував декілька наукових теорій.

В книзі показано, що головним і дуже вагомим науковим здобутком професора Монастирського є відкриття ним **тромбін-плазмінової системи (ТПС)**. Значимість цього відкриття полягає в тому, що ця складна ферментна система є п'ятою основною регуляторною системою організму, нарівні з генною, імунною, ендокринною та нервовою системами. Крім того, це відкриття дало автору можливість зробити ще три так звані похідні відкриття.

По-перше, він відкрив два, здійснювані підсистемами ТПС, фундаментальні протилежні внутрішньо суперечливі фізіологічні процеси – **біологічну коагуляцію** (цито-гісто-гемокоагуляцію) і **біологічну регенерацію** (цито-гісто-геморегенерацію) і встановив, що саме за допомогою цих двох процесів ТПС реалізує генетичну програму вікового розвитку, включно з прикінцевим його етапом – фізіологічним старінням орга-

нізму і одночасно здійснює в організмі низку життєво важливих функцій регуляторного характеру.

По-друге, він відкрив **коагуляційні дистрофії** – окремий, дуже своєрідний вид *пошкоджень* (фізіологічних та патологічних) органів і систем організму.

По-третє, він відкрив (спільно з В.І.Ковалишиним і Я.І.Алексевичем) **доімунний коагуляційний захист внутрішнього середовища організму від чужорідних тіл**, зокрема від мікробів, грибків тощо.

В книзі наголошено, що на шляху до відкриття ТПС Володимир Анатолійович зробив ще 12 так званих проміжних відкриттів, які власне і свідчили, *по-перше*, про те, що дві добре відомі в літературі ферментні системи – система тромбіну і система плазміну функціонують у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності як дві рівноцінні підсистеми більш складної тромбін-плазмінової системи, *по-друге*, що ТПС функціонує в усіх основних біологічних середовищах (ОБС) – в цитоплазмі різних клітин організму, в проміжній сполучній тканині (ПСТ) і в крові, а *по-третє*, що в усіх цих середовищах ТПС здійснює два фундаментальні протилежні внутрішньо суперечливі фізіологічні процеси – *цито-гісто-гемокоагуляцію* (біокоагуляцію), яку здійснює підсистема тромбіну і *цито-гісто-геморегенерацію* (біорегенерацію), яку здійснює підсистема плазміну.

Зроблені Володимиром Анатолійовичем відкриття дали йому можливість обґрунтувати такі теорії: 1) **коагуляційно-гіпотрофічну теорію** патогенезу пошкоджень органів при різних патологічних процесах; 2) **коагуляційно-регенеративну теорію** вікового розвитку організму; 3) **коагуляційно-гіпотрофічну теорію** фізіологічного старіння організму і 4) **регенеративно-нормотрофічну теорію** системного омолодження організму. На основі останньої теорії автор створив **спосіб омолодження організму**, який в експерименті на тваринах виявився дуже ефективним (на нього виданий патент України на винахід).

Зазначені наукові здобутки професора Монастирського дозволили йому створити по суті нову науку – **біологічну коагулологію** – науку про два фундаментальні проти-

лежні внутрішньо суперечливі фізіологічні процеси – *біологічну коагуляцію* (цито-гісто-гемокоагуляцію) та *біологічну регенерацію* (цито-гісто-геморегенерацію), науку, яка вивчає фізіологічну, патогенетичну і саногенетичну роль цієї дуже складної ферментної системи.

Отже, рецензована книга досить повно розкриває головним чином творчу наукову діяльність професора Володимира Монастирського, тому вона може бути цікавою і корисною передовсім для молодих українських вчених.

Я.І.Томашевський,
доктор медичних наук,
професор
ozayachkivska@gmail.com